

B I L A G

TIL

NORDISK TIDSSKRIFT FOR FÆNGSELSVÆSEN
OG PRAKTISK STRAFFERET

DE CENTRALE
STRAFANSTALTER I NORDEN

VED

AAR 1900

KJØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

Tukthuset i Åbo.

Historik. Denna straffanstalt är uppförd å Kakola-berget i Åbo stad, vester om Aura å och Slottsgatan. En 525 meter lång zigzag-väg leder uppför detta branta berg, å hvars platå anstalten är belägen.

I folkspråket kallas tukthuset »Kakola», hvilket namn ofta är liktydigt med straffanstalt i allmänhet.

Genom nådigt beslut af den 17 december 1839 förordnades, att, sedan Sveaborg, der paa lifstid eller vissa år dömda förbrytare, bekännelsefångar samt för lösdrifveri till allmänt arbete dömda personer af mankön sedan århundradets början förvarats, dåmera icke erbjöd tillfälle till arbete för sistsagda kategori af fångar, så borde fyra arbets- och korrektionsinrättningar uppföras. Kort derpå iordningställdes provisionella korrektionshus i Åbo och Tavastehus slott, hvarjemte uppförandet af byggnader för ett korrektionshus å Kakola-berget påbörjades enligt ritningar af Ernst Bernhard Lohrmann. Arbetet å hufvudbyggnaden med sina två flyglar skred blott långsamt framåt, då allt stenarbete verställdes af hjonen ifrån den närbelägna provisionella korrektionsinrättningen å slottet. Den yttre betäckningen af huset är nämligen af huggen granit.

Direktionen för arbets- och korrektionsinrättningen, som utgjordes af guvernøren Cronstedt, såsom ordförande, och gymnasialektorn, doktor Hertzberg, handlanden Ithimacus,

borgmästaren Kekoni, hofrättsassessorn af Heurlin, hofrättsprotonotarien Rotkirch och landssekreteraren von Haartman, såsom ledamöter, antog vid sitt sammanträde den 11 februari 1853 kronolänsmannen Johan Fagerroos till uppsyningsman vid det under byggnad varande korrektionshuset, som följande sommar blef färdigt. Den 1 juli 1853 inflyttade arbets- och korrektionshjonerna, 80 till antalet, men uppsyningsmannen kunde först den 1 oktober samma år taga sin bostad i besittning, ty en del af den i Åbo stationerade ryska militären hade under sommaren, då kolera härjat å orten, för vinnande af bättre utrymme i kasernerna, inlogerats uti korrektionshuset. Vid utgången af år 1854 utgjorde hjonens antal endast 16. För beredande af större utrymme för militärtrupper, öfverflyttades nemligen under året 59 hjon till Kronoborgs slott i Tava-stehus. Genom nådigt pardonsplakat frigåfvos den 23 maj 1855 de från 1854 qvarstående 16 och under året 1855 tillkomne 2, hvarför korrektionshuset indrogs och begagnades sedan under de närmast följande åren såsom tillfällig bostad för militären.

Då erfarenheten visade, att Sveaborgs fästning, der lifstidsfångar, fångar dömda på vissa år äfvensom bekännelsefångar fortfarande förvarades, icke lämpade sig för ändamålsenlig behandling af dessa olika kategorier, förordnades att alla på viss tid dömda brottslingar skulle öfverflyttas till det indragna korrektionshuset å Kakola-berget i Åbo, hvars byggnader borde för sådant ändamål undergå behöfliga förändringar. Sedan af länearkitekten Chievitz uppgjorda erforderliga ritningar med kostnadsförslag ej mindre till förändringar i nämnda byggnaders inredning än till de nybyggnads- och öfriga arbeten, som för omförmälda ändamål blefve af nöden och hvarför utgifterna beräknats till 21,060 rubel, godkännts, uppdrogs åt arkitekten F. W. Luchou att leda sagda arbeten. Dessa bestodo hufvudsakligast uti logementens förseende med starka jerngaller, hvarjemte ringmur och bröstvärnsmur samt planeringar

måste utföras. På hösten 1862 kunde byggnaderna upplåtas för ändamålet och förvaltas enligt »Nådigt reglemente för Straffängelset i Åbo af den 6 augusti 1861«. Till inrättningens första direktör utnämndes Sven Salomon Mustelin, som jemte 1 bokhållare, 2 vaktmästare och 20 fångknektar hade att hålla den till 350 man uppgående fångpersonalen till arbete och ordning i ett gemensamhetsfängelse, hvilket för disciplinära ändamål förfogade öfver endast fyra mörka celler. Ej underligt därför att disciplinen vardt derefter. Så heter det i en inspektionsberättelse af år 1866: »disciplinen syntes öfverhufvud vara något slapp, hvartill anledningen synbarligen var den, att såväl anstaltens föreståndare som betjening mera fruktade för fångarne, än desse för de förre«.

Nya principer i fråga om brottens natur och bestraffning hade småningen gjort sig gällande. Missgernings- och Straffbalkarne i 1734 års lag motsvarade icke vidare rättsåsigterna, ehuru monarken vidsträkt användt sin benådningsrätt och alltsedan år 1826 icke stadfäst något dödsstraff, hvarutom man genom leutation sökt undvika verkställandet af kroppsstraff. Erkännande behofvet af omdaning af dessa balkar, aflät regeringen till ständerna år 1863 en proposition angående grunderna för en ny strafflag. Det är paa dessa af ständerna godkända grunder, som landets nya strafflag af den 19 december 1889 hvilar. I afvaktan på detta, mycken tid kräfvande lagstiftningsarbetes fullbordan, utfärdades år 1866 ett antal förordningar, som hade till syfte att underlätta öfvergången till den moderna strafflagstiftningen. Bland dessa förordningar, märkes den om verkställighet af frihetsstraff af olika grader och tidslängd. Samtidigt förbereddes äfven en reform af fängelseväsendet. Genom det nya straffsystemet skulle nemligen förbrytarens onda böjelser bekämpas, samt han sjelf genom arbete och undervisning återföras på det rättas väg. För tillämpningen af et sådant system voro de gamla fängelserna odugliga. Nya byggnader måste uppföras. År 1873 tillsattes en

komité för at uppgöra förslag i sådant syfte. Enligt dette förslag byggdes vid tukthuset i Åbo åren 1876—1879 tvenne cellflyglar, hvarjemte för direktören och vaktmästarene, hvilka tidigare haft bostäder i centralbyggnaden, uppfördes öster om fängelsebyggnadskomplexen ett tvåvånings stenhus. Sålunda utvidgadt, för en kostnad af 551474:65 mark, är tukthuset ett centralfängelse, der de af landets manliga förbrytare, hvilka blifvit dömda till 4 års tukthusstraff eller derutöfver, förvaras.

Till anstaltens direktör utsågs år 1878 Petter Adolf Brofeldt, som i fängelsereformarbetet verksamt biträdt Adolf Grotenfelt, hvilken år 1867 blifvit utsedd till inspektör för fängelserna och sedermera förordnades til öfverdirektör i den år 1881 inrättade fångvårdsstyrelsen. Det var ej nog med att de nödvändiga byggnaderna anskaffades. Hela förvaltningen måste organiseras, hevakningspersonalen inöfvas, fångarnes arbete ordnas, samt det hele ledas i den anda af allvarlig stränghet parad med menniskovänlighet, som det nya systemet fordrade. Brofeldt efterträdde 1884 af Arthur Becker och denne åter 1885 af Werner Hjelman. Under den sidstnämndes direktorat uppfördes 1892 ett stenhus i två våningar vid Slottsgatan, innehållande tukthusets försäljningsmagasin i första och bostäder för bokhållaren och arbetsledaren i andra våningen, äfvensom under åren 1893 och 1894 den s. k. boxafdelningen i rätvinkel emot östra flygeln af centralbyggnaden. Sedan den 1 juni 1896 år undertecknad direktör vid tukthuset. Från de fem senaste åran finnas att anteckna: sammanbyggandet af nedersta våningarna uti centralbyggnadens hufvudparti och dess tvenne flyglar, hvilka tidigare från detsamma åtskilts af tvenne breda portgångar; inredandet af 12 säkerhetsceller i dagcellsflygeln; förbindandet af tukthuset med stadens kloaknät; uppförandet af tvenne stora magasin af trä vester om fängelset; inrättandet af en borrhunn å borggården; uppdyrkning af åkerjord på norra sluttningen af berget; samt slutligen kringgårdandet af hela fängelseom-

rådet, hvarigenom en af allmänheten sedan gammalt trafikerad väg enom fängelseområdet afstängts.

Orientering. Tukthusets område utgöres af Kakolaberget, som höjer sig 36,06 meter öfver lågvattenytan i Aura å och upptager en areal af 15,7 hektarer. Den rektangulära på tre sidor kringbygda borggården upptager här af 1,4 hektarer. Odlad jord förefinnes 3,6 hektarer. Resten eller 10,7 hektarer består af granitberg, hvaraf tillsvidare endast 1 hektar upptagits af det stenbrott, som sysselsatt en betydande del af anstaltens fångar.

Byggnadernas läge. Såsom af bilagda plan framgår, utgöres anstalten af 3:ne hufvudbyggnader, hvarje i tre våningar, nemligen en centralbyggnad och tvenne på ömse sidor om denna samt i linje med densamma belägna flygelbyggnader, hvilka förmedels korridorer uti andra och tredje våningarna stå i förening med centralbyggnaden, men i de nedersta våningarna numera äro dermed sammanbyggda. Utmed östra sidan af gårdsplanen reser sig i delsvi 4 våningar en tegelbyggnad med boxes, celler och arbetssalar. Å norra sidan äro bad- och bykstuga, bageri, bryggghus, smedja och magasin uppförda. Å vestra sidan löper en stenmur, hvilken sträcker sig från badstugan till vestra flygelns gavel. I denna ringmur finnas anstaltens inkörsport. På den modsatta eller östra sidan finnes i ringmuren emellan boxafdelningen och centralbyggnaden en andra port, hvarigenom de i stenbrottet sysselsatta fångarna passera. Ifrån centralbyggnadens midt utgå tvenne cellflyglar. Samtliga byggnader äro försedda med rödmålade plåttak.

Vattenledning. Emellan cellflyglarna äro inrättningens ångqvarn och borrhunn belägna. Brunnen lemnar den för anstaltens behof erforderliga vattenmängde, utgörande

15,000 liter per Dag. Vattnet uppfordras medels ångkraft i stora behållare, hvarifrån vatten drifves till särskilda å byggnadens vindar ställda cisterner för att derifrån vidare ledas till de särskilda lokalerna.

Aflopsledning. Affallsvattnet bortrinner till stadens kloaknät, hvarmed anstalten sedan 1899 står i förbindelse. Samtliga klosetter äro så inrättade, att de flytande excrementen ledas i kloaknätet och endast de fasta uppsamlas i behållare och blandas med torfströ; hvarefter de tömmas i det nordvest om anstalten af gråsten uppförda pudrettmagasinet.

Belysning. Belysningen i anstalten sker med petroleum-lampor, men under den mörkare årstiden upplyses borggården af 3 och hufvudfacaden af 1 elektrisk båg-lampa, hvilka samtliga matas från en dynamo, som drifves af qarnmaskinen.

Skyddsåtgärder. Utom särskilda tillkopplingsslangar till vattenledningen, eger tukthuset tvenne starka sprutor. Från samtliga afdelningar finnes ringledning till tukthusets yttre bevakningstrupp, som 8 man stark är städse färdig att vid behof inskrida. Genom en telefoncentral i utvaktens logement står anstalten i förbindelse med tjenstebostäderna och staden.

Vaktpersonalen, som är uniformerad, bär under tjänstgöringen inom anstalten revolver och huggare och vid yttre bevakning långskjutande gevär. Någon militärvakt förekommer ej sedan år 1896, då vid tukthuset för dess yttre bevakning anställdes en vaktförman och 14 man, för hvilka logement anvisades i centralbyggnaden.

Byggnaderne: a) Centralbyggnaden. Centralbyggnaden, som är uppförd af huggen granit i tysk-romersk renässansstil, har en längd af 132 meter och en bredd af 15 meter.